

העותרים:

1. מוחמד ג'ביהי
2. בלאל ג'ביהי
3. אחמד ג'ביהי
4. מאג'דה עאבד
5. אחמד אבו עאבד
6. עבד אלגפור בדוי
7. סלימאן אבו עאבד
8. בסאם אבו עאבד
9. עאבד אבו עאבד
10. נדאל זאיט
11. מחמוד אבו עאבד

12. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד סוהאד בשארה ו/או חסן ג'בארין ו/או מיסאנה מוראני
ו/או נארימאן שחאדה-זועבי ו/או סלאם ארשייד ו/או הדיל אבו סאלח
ו/או לובנא תומא

מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
רחוב יפו 94, ת"ד 54, חיפה 31090
טל': 04-9501610, פקס: 04-9503140, דוא"ל: suhad@adalah.org

נגד

המשיבים:

1. שר הבטחון, ח"כ ישראל כץ
 2. מפקד פיקוד המרכז, אלוף אברהם בלוט
- ע"י פרקליטות המדינה (מחלקת בג"צים)
מרחוב צלאח א-דין 29, ירושלים, 9711052

עתירה למתן צו על תנאי, צו ביניים וצו ארעי ולקיום דיון דחוף

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי המופנה אל המשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם:

- א. מדוע לא תבוטל "הודעה בדבר הריסת מבנים לצרכים ביטחוניים מובהקים – מרחב מחנה פליטים טולכרם" אשר הוצאה על ידי המשיב מס' 2 ביום 30.6.2025 (להלן: הצו).
- ב. ולחילופין, מדוע לא להימנע מהריסת הבניינים בהם מתגוררים העותרים ושסומנו להריסה בצו (מסומנים במפות 2-4 להלן).

בקשה למתן צו ביניים וצו ארעי

בית המשפט הנכבד מתבקש בזאת להוציא מלפניו צו ביניים המורה על עיכוב כניסתו לתוקף של הצו בדבר הריסת מבנים הנ"ל וכן צו ארעי עד למתן החלטה בבקשת לצו ביניים.

נימוקי הבקשה

1. נימוקי העתירה על כל חלקיה מהווים חלק בלתי נפרד מבקשה זו.
 2. תוקפו של הצו מושא העתירה דנן הינו בתום 72 שעות מיום פרסומו. מכאן הצורך המיידי בהוצאת צו ביניים וצו ארעי.
 3. אי הוצאת צו ביניים ויישום ההודעה באופן מלא או אף חלקי, יגרמו לנזקים חמורים ביותר ובלתי הפיכים. שכן, וכפי שיפורט להלן, מדובר ב- 104 בניינים אזרחיים הכוללים, לפי ההערכות, כ- 400 דירות מגורים אשר הריסתן תשאיר מאות משפחות ללא קורת גג.
 4. הנזק שייגרם מאי הוצאת צו ביניים והריסת המבנים עולה לאין שיעור על הנזק שייגרם, אם בכלל, למשיבים. זאת במיוחד לאור העובדה שמחנה הפליטים טולכרם ריק מאדם כבר חודשים ולא מתנהלת בו לחימה.
 5. כבר נפסק, כי "בבוא בית המשפט להכריע בבקשה למתן צו ביניים עליו לבחון שני עניינים עיקריים. האחד, "מאזן הנוחות", שבו בוחן בית המשפט את הנזק שייגרם למבקש במידה שלא יינתן צו ביניים אל מול הנזק שייגרם למשיב במידה ויינתן צו כמבוקש; והאחר, סיכויי העתירה להתקבל. במסגרת שיקולי מאזן הנוחות יבחן בית המשפט, בין יתר שיקוליו, אם אי מתן הצו יסכל את בירור ההליך העיקרי, וכן יבחן את הצורך לשמר מצב קיים לעומת יצירת מצב חדש בטרם התברר ההליך לגופו. אבן הבוחן העיקרית היא מאזן הנוחות... " בר"ם 301/03 **אחים סקאל בע"מ ואח' נ' רשות שדות התעופה**, תק-על 2003(1), 279,281. וכפי שנקבע לאחרונה על ידי בית המשפט הנכבד, בהקשר של פינוי והריסת כפר בלתי מוכר, "מבין שני השיקולים הנ"ל, שמור מעמד הבכורה לשיקול מאזן הנוחות" (ברע"א 51561-09-24 **אלהואשלה נ' רשות מקרקעי ישראל** (תלוי ועומד) (החלטה מיום 29.12.2024)).
- לעניין התנאים להוצאת צווי ביניים ראו גם:
- בר"ם 5756/03 **חלף נ' יצחק אוחיון - ראש עיריית פתח תקווה** (החלטה מיום 25.8.03).
 - בר"ם 1557/02 **מגמארט ציוד ספורט בע"מ נ' מדינת ישראל משרד ביטחון - אגף האמרכלות משק ונכסים** (החלטה מיום 20.5.2002).
 - בשג"ץ 2598/95 **אדם טבע ודין נ' המועצה הארצית לתכנון** (החלטה מיום 30.4.95).
6. על יסוד האמור לעיל, מן הדין ומן הצדק להיעתר לבקשה זו.

בקשה לקיום דיון דחוף

בהינתן כי הצו נכנס לתוקף תוך 72 שעות מיום פרסומו (30.6.2025), בית המשפט הנכבד מתבקש לקבוע דיון דחוף בעתירה.

ואלה נימוקי העתירה

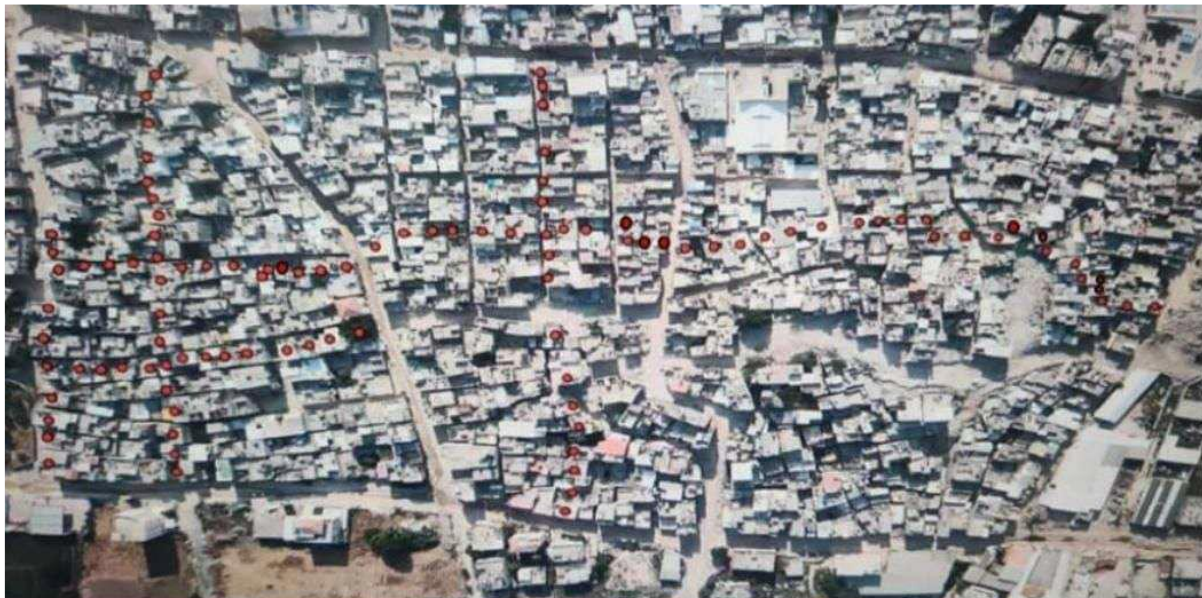
העותרים

7. העותרים 1-11 הינם בעלי דירות הממוקמות בבניינים המיועדים להריסה על פי הצו והמסומנים **במפות -2** 4 הלך. הנ"ל התגוררו משך עשרות שנים בדירות הנ"ל, יחד עם משפחותיהם. הן רכשו או בנו את בתיהם בעמלם הרב ואין להם מלבדם. הריסת הבניינים בהם נמצאות דירותיהם משמעה איבוד ביתם היחיד כאשר יישארו הם ללא כל רכוש וללא קורת גג.
8. העותר מס' 12 הינו מרכז משפטי עצמאי הפועל לקידום זכויות האדם בכלל וזכויות האזרחים הערבים בישראל בפרט, הרשום כעמותה משנת 1996.

החלק העובדתי

9. ביום 30.6.2025, פרסם המשיב מס' 2 הודעה בדבר הריסת מבנים במחנה פליטים טולכרם, "בתוקף [סמכותו] כמפקד צבאי ויתר [סמכויותיו] על פי כל דין" ומאחר והוא "סבור כי הדבר דרוש לצרכים צבאיים מובהקים". במפה שצורפה להודעה סומנו כ- 104 מבנים להריסה (**מפה 1**).

מפה 1 - המפה שצורפה לצו ההריסה

== מצ"ב העתק צו ההריסה מיום 30.6.2025 כנספח ע/1.

10. דירותיהם של העותרים 1-11 נמצאות בארבעה בניינים בצד השמאלי של מפת ההריסה וסומנו על ידם בעיגול ירוק על גבי מפת ההריסה (מפה 2).

מפה 2 - הבניינים בהם ממוקמות דירות העותרים מסומנים בעיגול ירוק על גבי מפת ההריסה

11. הבניינים בהם נמצאות דירות העותרים סמוכים לשטח פתוח בו ניתן לממש את הצורך הצבאי, במידה ויוחלט כי אכן קיים צורך מעין זה - ולא כך טוענים העותרים. שכן, שטח זה הינו ריק מבניינים, כאשר באזור כבישים רחבים יחסית.

12. על פי חוות דעת מתכנן הערים והאזורים מר אסף פלד מטעם עמותת במקום – מתכננים למען זכויות תכנון, בנוגע למבנים אלו הובהר כי "מהמפה המצורפת לצו ההריסה, ניכר כי בכוונת המפקד הצבאי להרחיב את הדרך שמחברת בין רחוב מוחמד אבן אל-קאסם ממזרח לרחוב אל-מוח'יים במערב, על ידי הריסה של 10 מבנים הנמצאים בצידה הצפוני, בהם ארבעת המבנים מושאי חוות הדעת. מבלי להתייחס לטענה בדבר הצורך בהרחבת הדרך, נטען כי קיימת חלופה סבירה להרחבתו, אשר מייתרת את הריסת ארבעת המבנים הללו. מול המבנים, מצידה הדרומי של הדרך, ישנו שטח פתוח בשטח של כ-2 דונם, אשר ניתן להרחיב את הדרך על חשבונם, במקום להרוס מבנים מיושבים. הרחבת הכביש לכיוון המגרש תאפשר להשיג את המטרה המקורית של הרחבת הדרך, תוך פגיעה פחותה בתושבים המוגנים ועל כן עדיפה במבחן המידתיות" (פסקאות 3-4 לחוות הדעת)

== מצ"ב חוות דעת מטעם עמותת במקום – מתכננים למען זכויות תכנון כנספח ע/2.

מפה 3 (מתוך חוות הדעת) - מפה של הצירים שיורחבו/יווצרו דרך ההריסות בסביבת המבנים מושאי חוות הדעת

מפה 4 (מתוך חוות הדעת) – המבנים מושאי העתירה והשטח הפתוח מדרומם

13. חוות הדעת מסכמת לעניין זה, כי "בהתקיים חלופה תכנונית סבירה שמאפשרת להגשים את מטרת הצו הניכרת, אין הצדקה להרס ארבעת המבנים הנ"ל ולפגיעה הקשה והבלתי הפיכה שהיא תגרום למשפחות המתגוררות בהם. לפיכך, מן הראוי להימנע מהריסתם" (פסקה 6 לחוות הדעת).

14. המצב הנ"ל מלמד על השרירותיות וחוסר המידתיות שבצו ההריסה ביחס לבניינים בהם מתגוררים העותרים מס' 1-11 ובכלל. כך, וכעולה מחוות הדעת, כלל לא ברור מדוע נחוץ להרוס בניינים אלה, כאשר בסמיכות אליהם נמצא שטח פתוח וריק בו ניתן למצות את הצורך הצבאי הלכאורי על פי הצו.

15. יצוין, כי בחוות הדעת הוסבר גם ברמה הכללית של הצו, כי "מן הראוי להתייחס למסגרת הכללית של צו ההריסה. לאור ההיקף הדרמטי של ההריסות על מאות משפחות ועל המבנה העירוני, מן הראוי היה לציין באופן מפורש את מטרתו ולספק פרטים לגבי אופן מימושה. על מנת שניתן יהיה לבחון את מידתיות הצו, היה צריך לסמן את הצירים שמבקשים להרחיב בקנה מידה מתאים, תוך ציון רוחב הצירים הנדרש, במקום להסתפק בסימון של צווי הריסה על מפה מטושטשת" (פסקה 5 לחוות הדעת).

16. הצו מושא העתירה דנן מצטרף להודעה דומה קודמת אשר נחתמה ביום 1.5.2025 במסגרתה הורה המשיב מס' 2 על הריסת כ- 58 מבנים במחנה פליטים טולכרם. זאת בנוסף להריסות נרחבות אשר בוצעו במחנה, ללא הודעות כלשהן ושקשה, נכון לרגע זה, לאמוד את היקפן.

== מצ"ב העתק ההודעה להריסה במחנה פליטים טולכרם מיום 1.5.2025 כנספח ע/3.

17. עתירה בעניין הצו מחודש מאי השנה נדחתה על ידי בית המשפט (בג"ץ 12276-05-25 **עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' שר הבטחון** (9.5.2025)) (להלן: **עניין עדאלה**)). מלבד זאת שפסק הדין הנ"ל הינו בעייתי, ייטען כי התווספו מאות יחידות דיור למכלול ההריסות המתבצעות בהוראת המשיב מס' 3 במחנה פליטים טולכרם מכוח הצו מושא העתירה דנן, והדבר מחייב את בחינתו בהתייחס לממדים המצטברים של פעולות ההריסה שבכוונת המשיבים לנקוט. הבחינה מתחייבת גם נוכח השרירותיות וחוסר המידתיות שבהודעת ההריסה ביחס לבתיהם של העותרים.

18. כאמור, עניין לנו ב- 104 בניינים אזוריים הכוללים, לפי ההערכות, כ- 400 יחידות דיור המאכלסות 400 משפחות - כ- 2000 נפשות לפחות. מדובר בתושבים מוגנים על פי המשפט ההומניטרי הבינלאומי. על פי הצו, הריסת המבנים יכולה להחל בתוך 72 שעות ממועד חתימתו.

19. יובהר כי מחנה פליטים טולכרם ריק מכל אדם מזה חודשים. תושבי המקום, כולל בעלי הבתים מושא הצו הנ"ל הינם עקורים אשר מצאו מקלט במרכזי מחסה ובדירות שכורות ביישובים באזור טולכרם, ועל כן רובם ככולם לא קיבלו את ההודעה וסביר להניח כי לפחות חלקם אינם מודעים לכך כי המשיב מס' 2 החליט להרוס את בתיהם, מהם הנימוקים לכך וסד הזמנים להשגות (72 שעות), כשכל רכושם נמצא בדירותיהם ללא כל נגישות אליהן.

20. ביום 30.6.2025, פנה העותר מס' 12 אל המשיבים בדרישה לבטל את צו ההריסה, וטען, בין היתר, כי הצו הוצא בניגוד לפסיקת בית המשפט העליון המחייבת מתן זכות שימוע לכל מי שעלול להיפגע מצווי ההריסה,

ובמיוחד לבעלי הבתים וכי הצו מנוגדים למשפט הבינלאומי ההומניטרי. כן נטען בפנייה, כי בנסיבות העניין, לא קיים צורך בטחוני מובהק שיצדיק את ההריסה.

== מצ"ב העתק מכתב העותר מיום 30.6.2025 כנספח ע/4.

21. במענה שהתקבל מטעם היעוץ המשפט לאזור הגדה המערבית ביום 1.7.2025, נדחתה הדרישה לבטל את הצו מושא העתירה דן בנימוק קיומו של צורך צבאי מובהק, ובין היתר על מנת "להשיב ולהבטיח את הסדר הציבורי במרחב ... כדי לאפשר את מעבר הכוחות במחנה הבטוחה הורה המפקד הצבאי על פריצת מערכת צירים נוספת במחנה הפליטים, שבצידה הריסת המבנים הקיימים כיום בתוואי המתוכנן" (ההדגשה במקור) (פסקה 9 למענה). לפרטי המענה ומשמעותו נתייחס בחלק המשפטי להלן.

== מצ"ב מענה המשיב מס' 2 מיום 1.7.2025 כנספח ע/5.

החלק המשפטי

22. העותרים יטענו, כי הצו דן וההריסה על פיו, מפריס, באופן החמור ביותר, את המשפט ההומניטרי הבינלאומי ומשפט זכויות האדם הבינלאומי. הצו גם מפר את המשפט המינהלי החל על השטחים הכבושים.

א. הפרת חובת השימוע וההשגה

23. כבר נפסק על ידי בית משפט נכבד זה, כי מלבד המשפט הבינלאומי, מקור נוסף של "דינים החלים בתפיסתה הלוחמתית של מדינת ישראל [...]" אלה הם עקרונות היסוד של המשפט המינהלי הישראלי, שעניינם שימוש בסמכות שלטונית של עובד ציבור. אלה כוללים, בין השאר, כללים של הגינות מהותית ודיונית, החובה לנהוג בסבירות וכללי המידתיות. " (בג"ץ 7957/04 מראעבה נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד ס(2) 477, 492 (2005)). (ראו גם: בג"ץ 393/82 ג'מעית אסכאן אלמעלמון אלמעאוויה אלמחדודה אלמסאוליה נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון, פ"ד לז(4) 785, 810 (1983)).

24. הצו הוצא בניגוד לפסיקת בית המשפט העליון המחייבת מתן זכות שימוע לכל מי שעלול להיפגע מצווי הריסה, ובמיוחד לבעלי הבתים (בג"ץ 358/88 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' אלוף פיקוד המרכז, מג(2) 529 (1989)). יצוין בהקשר זה כי הצו דן אף לא נמסר לבעלי הבתים הנמצאים במרכזי מחסה מחוץ למחנה הפליטים, כפי שפורט לעיל.

25. עילה זו מספקת היא בכדי להביא לביטול הצו ולמניעת ביצועו, בייחוד כאשר עניין לנו בהריסת בתים על כל הרכוש שבהם, כאשר בעלי הבתים לא קיבלו כל הודעות בדבר כוונת הצבא להרוס את בתיהם, לא נומק מדוע בתים ספציפיים אלה נועדו להריסה, ולא עמדה בפני המשפחות הנפגעות אפשרות אמיתית להשיג על הצו. כאמור, מחנה הפליטים הינו ריק, כאשר המשפחות שהתגוררו בבתיים אלה נעקרו מהם כאשר כל רכושם נותר מאחור.

26. בהקשר זה נטען במענה של המשיב מס' 2, בין היתר, כי "הוראת המפקד הצבאי פורסמה והובאה לידיעתם של הנפגעים מן ההחלטה, בצורה דומה לפרסומן של הוראות דומות בעניין, שניתנו בעת האחרונה. ניסיון

העבר מלמד, כי הוראות אלו הובאו לידיעת דרי המבנים בצורה יעילה, אשר נמדדת, בין השאר, במספרן של ההשגות שהושגו, בבקשות התיאום להגעה למקום לצורך איסוף ציוד, ובהבאת הנושא לביקורת שיפוטית – בין בידי נפגעים פוטנציאליים ובין בידי צדדים שלישיים – **וזאת אף בפרק זמן קצר בהרבה** מהזמן להגשת השגות בידי הרואים עצמם נפגעים מן הוראת המפקד הצבאי במקרה דנן. במקרה דנן, נקט המפקד הצבאי **במירב המאמצים** לאפשר זכות טיעון כאמור, תוך איזון זכות הטיעון של התושבים העתידיים להיפגע מהחלטתו, מול הצורך הצבאי בהרס המבנים שנועד לאפשר את חופש הפעולה של צה"ל באזורים אלו. והסיכון הנשקף לחיי הכוחות מהיעדר הפעולה. זאת ועוד, ההודעה הועברה באמצעות מנהלת התיאום והקישור אל הקישור הפלסטיני, לצורך פרסומה והבאתה לידיעת הציבור. לא בכדי, הוגשה השגתכם. יתר על כן – זו הוגשה למעשה **תוך מחצית מהזמן שניתן לציבור הכללי להגיש השגותיו** (ועודנה פתוחה לו הדרך לעשות כן). (ההדגשה במקור) (פסקאות 17-18 בנספח ע/5).

27. במילים אחרות, על אף שמחנה הפליטים ריק, לא מתקיימת בו כלל לחימה, לא נמסרה הודעה לבעלי הבתים. אמנם חלקם מודעים לצו ההריסה, אך ולא בטוח כי שאר מאות המשפחות מודעות לאיום הנשקף לבתיהן. בנסיבות אלה, הלכה למעשה, זכות השימוע נסוגה כליל בפני ההחלטה מהרוס, ללא כל נימוק שיש בו בכדי להצדיק זאת. משמעות עמדת המשיב מס' 2 היא כי זכות השימוע כפופה לשיקול דעתו המוחלט של המשיב מס' 2 ללא כל סייגים או מגבלות. תוצאה זו מקצינה עוד יותר את הפרת הזכות לשימוע ומחייבת ביטול ההודעות באופן מיידי. בפועל, חלק מבעלי הבתים מצליחים לתאם לנוציא חלק מרכושם מבתיהם אך לא ניתנת הזדמנות אמיתית להשיג עם עצם יעוד בתיהם להריסה.

28. אמנם בעניין **עדאלה** קבע בית המשפט הנכבד, בין היתר, "זכות זו [הטיעון], ככל זכות אחרת, הינה זכות יחסית אשר אופן מימושה נגזר מנסיבות המקרה ותוך איזון מול אינטרסים אחרים" וכי "האופן שבו מומשה זכות הטיעון, מאזן, כראוי ... בין דחיפות ההריסה וחשיבותה, לבין זכות הטיעון של הנפגעים מההריסה". (פסקה 11 לפסק הדין). אם כי העותרים חולקים על מסקנה זו של בית המשפט הנכבד, הרי בכל מקרה, חלוף הזמן מאז צו ההריסה הראשון ועד היום, כמו גם התארכות התקופה שבה מחנה הפליטים שומם ואין בו כל אדם ולא מתנהלת בו כל לחימה, משליכים על אופן עריכת האיזון האמור לטובת קיום זכותם של כ- 400 משפחות לטיעון בטרם הוצאת הצו להריסת בתיהם והשארתם ללא קורת גג, על לא עוול בכפם.

29. **ודוק, מסקנתו העקבית של בית המשפט הנכבד בעניין זה לפיה זכות הטיעון ניסוגה מפני הצורך הצבאי הנטען, לצד הענקת שיקול דעת מוחלט לרשויות הצבא בהוצאת וביצוע צווי הריסה נרחבים, אינם משאירים כל מרחב טיעון בפני בעלי הבתים, כאשר הם עומדים לאבד את כל רכושם, את בתיהם וקורת הגג היחידה למשפחותיהם, וכאשר הצו גוזר עליהם, הלכה למעשה, העברה בכפייה. במצב דברים זה נשללת מאלפי פלסטינים מוגנים לא רק זכות הטיעון בטרם הוצאת צו הריסה לבתיהם אלא גם הזכות לקבל את יומם בפני בית המשפט הנכבד.**

ב. הפרה של המשפט הבינלאומי ההומניטרי

הזכות לקניין

30. לא יכולה להיות מחלוקת כי הריסת הבתים פוגעת באופן הקשה ביותר בזכותם של בעלי הבתים לקניין, לקורת גג ולכבוד.

31. זכות זו מעוגנת בהכרזה לכל באי העולם בדבר זכויות האדם הקובעת בסעיף 17, כי כל אדם זכאי להיות בעל קניין וכי אין לשלול קניין זה באופן שרירותי. היא מעוגנת גם בסעיף 46 לתקנות הנספחות לאמנת האג הקובעת את הצורך בכיבוד זכות הקניין.

32. בית המשפט העליון נתן משקל מיוחד לזכות הקניין של הפלסטינים בגדה המערבית ואף התייחס אליה כזכות חוקתית שאין לפגוע בה אלא לתכלית ראויה ובאופן מידתי ובדרך המתיישרת עם עקרונות המשפט הבינלאומי ההומניטרי והמשפט הישראלי (ראו: בג"ץ 9593/04 מוראר נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון, פ"ד סא(1) 844, פס' 14 (2006); בג"ץ 10356/02 הס נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית, פ"ד נח (3) 443, 461, 462, 464 (2004); בג"ץ 1890/03 עיריית בית לחם נ' מדינת ישראל, פ"ד נט (4) 736, 765-766 (2005); בג"ץ 5627/02 סייף נ' לשכת העיתונות הממשלתית, פ"ד נח (5) 70, 75 (2004); בג"ץ 1307/17 עיריית סלואד נ' הכנסת (2020)). יצויין בהקשר זה עוד, כי הריסת הבתים תוך התעלמות טוטאלית מקיומם של בעליהם הפלסטינים ומצרכיהם, ללא ספק פוגעת בזכותם של הנ"ל לכבוד. זכויות אלה מוכרות כמובן גם במשפט זכויות האדם הבינלאומי. לא למותר לציין, כי במספר פסקי דין, אישר בית המשפט העליון את תחולתו של משפט זכויות האדם הבינלאומי על השטחים הכבושים (ראו לעניין זה: בג"ץ 2150/07 אבו צפיה נ' שר הביטחון, סג (3) 331 (2009)).

סעיף 53 לאמנת ג'נבה הרביעית

33. בנוסף, הרס נרחב של בתים ובניינים אזרחיים מהווה הפרה בוטה לאמנת ג'נבה הרביעית. סעיף 53 לאמנה קובע את הכלל הבסיסי בדבר איסור הריסת מבנים אזרחיים על ידי המעצמה הכובשת בשטח כבוש. הדבר נובע גם מהחובה להבחין בין מטרות צבאיות ואזרחיות בשטח כבוש ובעת לחימה.

Any destruction by the Occupying Power of real or personal property belonging individually or collectively to private persons, or to the State, or to other public authorities, or to social or cooperative organizations, is prohibited, except where such destruction is rendered absolutely necessary by military operations.

34. סעיף זה נותן משנה תוקף ומרחיב את הכללים אשר נקבעו בתקנות האג משנת 1907 לגבי רכוש בשטח כבוש, וליתר דיוק תקנה 23 האוסרת על הריסת או החרמת נכסי האויב, אלא אם הדבר דרוש למטרות צבאיות באופן הכרחי. חשיבותו של העקרון המעוגן בסעיף 53 הנ"ל עולה גם מהעובדה כי הפרתו, על ידי הריסה נרחבת נחשבת להפרה בוטה (Grave breach) של אמנת ג'נבה הרביעית (סעיף 147) ויכולה לפיכך להיחשב כפשע מלחמה לפי סעיף 28(א)(iv) של אמנת רומא שהקימה את בית הדין הפלילי הבינלאומי.

35. בענייננו, החרג בסעיף 53 הנ"ל (operations rendered absolutely necessary by military) אינו מתקיים. יובהר תחילה, כי החרג הנ"ל צריך להתפרש באופן דווקני ומצמצם ביותר, כאשר בהתקיימו הפעולה צריכה להיות מידתית. שאם לא כן, החרג יכול לשמש את הכוח הכובש באופן נרחב ובכך לאיין כלל את האיסור שבסעיף 53 :

It is therefore to be feared that bad faith in the application of the reservation may render the proposed safeguard valueless; for unscrupulous recourse to the clause concerning military necessity would allow the Occupying Power to circumvent the prohibition set forth in the Convention. The Occupying Power must therefore try to interpret the clause in a reasonable manner: whenever it is felt essential to resort to destruction, the occupying authorities must try to keep a sense of proportion in comparing the military advantages to be gained with the damage done.

פרשנות סעיף 53 ב- International Humanitarian Law Databases של הצלב האדום. זמין בקישור הבא :

<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/geiv-1949/article-53/commentary/1958?activeTab=>

36. פרשנות מצמצמת זו מחוייבת היא גם מסעיף 52 לפרוטוקול הראשון לאמנת ג'נבה הרביעית. הסעיף קובע איסור מוחלט לתקוף בניינים אזרחיים כחלק מתגובה או פעולת תגמול צבאית. הסעיף מאמץ הגדרה מצמצמת למבנה צבאי, כאשר במקרה של ספק יש להחשיב בניין כאזרחי.

1. Civilian objects shall not be the object of attack or of reprisals. Civilian objects are all objects which are not military objectives as defined in paragraph 2.

2. Attacks shall be limited strictly to military objectives. In so far as objects are concerned, military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage.

3. In case of doubt whether an object which is normally dedicated to civilian purposes, such as a place of worship, a house or other dwelling or a school, is being used to make an effective contribution to military action, it shall be presumed not to be so used.

37. היקף ההריסה המתוכנן מכוח הצו מושא העתירה, במיוחד לנוכח ההיקף המצרפי שלו יחד עם ההריסות הקודמות במחנה פליטים טולכרם שצוינו לעיל, והעובדה שמדובר בבניינים אזרחיים ובעיקר בדירות מגורים, מלמדים באופן ברור ביותר אודות העדר קיומו של החרג שבסעיף 53 הנ"ל. כאמור, מחנה הפליטים ריק כמעט מכל אדם, כך שהריסה מעין זו לא יכולה להיות הכרחית לחלוטין על ידי פעולות צבאיות. ושוב עניין לנו בבניינים אזרחיים ובתי מגורים המאכלסים כ- 300 משפחות, לפי ההערכות, שלא

יכול להיות כל צידוק צבאי להריסתם, תוך כדי פגיעה בזכותיהן של משפחות אלה לכבוד ולקניין ותוך כדי השארתן ללא קורת גג.

38. נוסח הצו מחזק עמדה זו, במיוחד משום **מה שנעדר ממנו**. זאת, שכן אין בצו כל הסבר המניח את הדעת המשפטית אודות קיומו של החריג הנ"ל. גם תגובת המשיב מס' 2 מחזקת עמדה זו. הוסבר לעניין זה כי "במהלך השנים האחרונות, בדגש על התקופה שמאז פרוץ אירועי "שובר גלים" בשנת 2022, הפכו מחנות הפליטים בצפון השומרון **לערי מקלט עבור גורמי הטרור** ... כל אלו הפכו את המחנה **לסביבה צבאית של ממש** ולפעילות בהם – **ללחימה דה פקטו**... לא ניתן לכחד - הפעילות המבצעית העצימה והמתמשכת במחנות הפליטים, אליה **גררו** המחבלים את צה"ל, מובילה עימה פגיעה במרקם החיים של האוכלוסייה הפלסטינית ואף ברכושם. אולם, פעילות זו נובעת **מצורך בטחוני מובהק**, ברור וממשי - שאין לנו אלא להביע תקווה כי יחלוף - **ומתבצעת בהתאם להוראות הדין, הפסיקה והפקודות**. במסגרת הפעילות הצבאית העצימה במחנות הפליטים מאז תחילתו של המבצע האחרון, **נאלץ צה"ל לפגוע ברכוש בבעלות פרטית** בשל קיומם של צרכים צבאיים החלטיים בהריסתם של מבנים אלה " (ההדגשות במקור) (פסקאות 3-5 לנספח ע/5).

39. עוד מובהר במענה כי "בדומה להריסה שכבר בוצעה במחנה, הריסתם של מבנים מסוימים וחלקים ממבנים אחרים, מתחייבת עבור צרכים **צבאיים דחופים**, אשר נוסעים מחובתו של המפקד הצבאי **להשיב ולהבטיח את הסדר הציבורי במרחב**. כך, כדי לאפשר את מעבר הכוחות במחנה הפליטים בבטחה, נוכח האיומים שתוארו מעלה, וכדי למנוע הקמתן של המחודשת של תשתיות הטרור בשטח המחנה והתפרסותן בתוכו, הורה המפקד הצבאי על **פריצת מערכת צירים נוספת במחנה הפליטים**, שבצידה הריסת המבנים הקיימים כיום בתוואי המתוכנן". הריסת המבנים. " (ההדגשות במקור). לבסוף מובהר, כי "התכלית העומדת בבסיס הריסת המבנים הנוכחית מתחייבת עבור צרכים **צבאיים דחופים**, אשר נובעים מחובתו של המפקד הצבאי **להשיב ולהבטיח את הסדר הציבורי במרחב**. כך, כדי לאפשר את מעבר הכוחות במחנה בבטחה, נוכח האיומים שתוארו מעלה, וכדי למנוע את הקמתן המחודשת של תשתיות הטרור בשטח המחנה והתפרסותן בתוכו, הורה המפקד הצבאי על **פריצת מערכת צירים נוספת במחנה הפליטים**, שבצידה הריסת המבנים הקיימים כיום בתוואי המתוכנן" (ההדגשה במקור) (פסקה 9 לנספח ע/5).

40. לא יכולה להיות מחלוקת כי "הבטחת הסדר הציבורי במרחב" ו"פריצת מערכת צירים נוספת" אינם נופלים תחת הגדרת צורך בטחוני מובהק. משמעות עמדת המשיב מס' 2 היא, כי מחנות הפליטים, ללא הבחנה בין בניינים אזרחיים לבין מטרות צבאיות ובין אוכלוסייה אזרחית מוגנת לחמושים, הופכים להיות "סביבה צבאית" שמותר להרוס בה ככל העולה על דעתו של המשיב מס' 2, ללא כל הבחנה ותוך כדי השעיית המשפט הבינלאומי ההומניטרי. קונספצייה משפטית זו, שהופכת את מחנות הפליטים הנ"ל על כלל האוכלוסייה ובניינים שבהם למטרות לגיטימיות היא מסוכנת מאוד, ואין ספק כי היא מנוגדת באופן חזיתי לעקרונות יסוד במשפט הבינלאומי החל ולחובות החלות על המשיבים על פיו, כולל עקרון ההבחנה בין מטרות צבאיות ואזרחיות (סעיפים 48, 51(2) ו-52 לפרוטוקול הראשון לאמנות ג'נבה), החובה לשמור ולהימנע מפגיעה באוכלוסייה המוגנת, החובה לנהוג בדרך ארץ כלפי האוכלוסייה המוגנת ולשמור על רווחתה (סעיף 27 לאמנת ג'נבה הרביעית) ועוד - כללים שעוגנו גם בפסיקת בית משפט נכבד זה (ראו למשל: בג"ץ 337/71

אלג'מעה אלמסיחיה ללארארצ'י אלמקדסה נ' שר הביטחון, פייד כו (1) 574, 581 (1972); בג"ץ 202/81 טביב נ' שר הביטחון, פ"ד לו (2) 622, 632 (1981)).

41. ועוד, במענה לפניית העותר מס' 12 לא ניתן כל נימוק לגבי הצורך בהריסת כל אחד מהמבנים הספציפיים אשר סומנו בו ומדוע לא ניתן לקיים את הצורך הצבאי, הלכאורי, תוך כדי הימנעות מהריסת כ- 400 יחידות דיור ובניינים אזרחיים. ודוק, כב' השופטת רונן העירה בעניין עיריית ג'נין (בג"ץ 54641-03-25 עיריית ג'נין נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון (23.3.2025) (עניין עיריית ג'נין)), כי "במבט צופה פני העתיד - כי מוטב שנושא הצורך בהריסתו של כל אחד מהמבנים נושא העתירה היה מפורט בתשובת המשיבים, תוך הבהרה (ככל שהדבר מתאפשר) של מידת הדחיפות ושל מהות הצורך בהריסתו. פירוט כזה, לו היה ניתן, היה מיטיב את הביקורת על ההחלטה נושא העתירה" (עמ' 5 לפסק הדין).

42. בנסיבות האמורות, הצו מושא העתירה דנן הינו בלתי סביר ולא מידתי הן ברמה הכללית והן ברמה הפרטנית ביחס לבנייני העותרים. כך הוא כאשר נבחן הצו בנפרד ולבטח כאשר נבחן הוא במצטבר עם צווים קודמים והריסות שבוצעו במחנה פליטים טולכרם. בית משפט נכבד זה קבע בעניין עיריית ג'נין, כי "בהפעלת סמכות זו, על המפקד הצבאי לפעול בסבירות ובמידתיות ולאזן בין הפגיעה הנגרמת לבין צרכי הביטחון. שיקול דעת זה נתון לביקורת שיפוטית" (עמ' 5 לפסק הדין).

43. הצו מפר את עקרון המידתיות הנובע הן מעקרונות המשפט ההומניטרי הבינלאומי (סעיף 51 לפרוטוקול הראשון לאמנת גקנבה הרביעית) והן מעקרונות המשפט המנהלי החל על השטחים הכבושים. הצו מאמץ את האמצעי הקיצוני והקשה ביותר – הריסת בתיהן של כ- 400 משפחות - כשלא קיימת מחלוקת כי לא מתבצעת לחימה בשטחי מחנה הפליטים דנן והוא ריק מכל אדם. בהקשר זה, ההיקף הנרחב של ההריסה של בניינים אזרחיים והעדר נימוק משפטי וענייני לצורך בהיקף כה נרחב של הריסת בתים מלמדים באופן מובהק על חוסר המידתיות שבצו.

44. ובהקשר הבניינים בהם נמצאות דירותיהם של העותרים ומשפחותיהם, הרי אף אם ייקבע כי קיים צורך צבאי חיוני, ולא כך טוענים העותרים, לפי חוות הדעת המצורפת, אין כל קשר בין צורך זה לבין הריסת הבניינים הספציפיים בהם שוכנים העותרים, היות והם סמוכים לשטה פתוח ולא בנוי שיכול וישמש למימוש הצורך הצבאי. בהקשר זה, המשיבים בחרו באמצעי הקיצוני ביותר והבלתי הפיך של הריסת בתי העותרים, כאשר לא נשקלו כלל אמצעים שפגיעתם פחותה, כולל מימוש הצורך הצבאי בחלקה הריקה הסמוכה לבנייני העותרים. נזכיר שוב את מסקנת חוות הדעת לפיה "בהתקיים חלופה תכנונית סבירה שמאפשרת להגשים את מטרת הצו הניכרת, אין הצדקה להרס ארבעת המבנים הנ"ל ולפגיעה הקשה והבלתי הפיכה שהיא תגרום למשפחות המתגוררות בהם. לפיכך, מן הראוי להימנע מהריסתם" (פסקה 6 לחוות הדעת).

העברה בכפייה

45. הריסה נרחבת של בתים על פי הצו, מהווה הלכה למעשה העברה בכפייה של אוכלוסייה מוגנת, אשר לא תוכל לחזור לביתה ותישאר ללא קורת גג.

46. סעיף 49 לאמנת ג'נבה הרביעית, אוסר בבירור על העברה בכפייה של מוגנים, אם תוך הפעלת לחץ ישיר או עקיף, סמוי או גלוי ואם תוך ניצול כח שלטוני, יהא המניע אשר יהא. מדיניות זו מהווה גם ענישה קולקטיבית, ובכך ישנה הפרה לעקרון יסוד נוסף במשפט הבינלאומי האוסר על ענישה קולקטיבית (תקנה 50 לתקנות האג, סעיף 33 לאמנת ג'נבה הרביעית, סעיף 75(2)(d) לפרוטוקול הנספח הראשון לאמנות ג'נבה משנת 1977). כלל 129 של הדין הבינלאומי ההומניטרי המנהגי (ICRC) קובע גם כן איסור להעביר אוכלוסייה מוגנת בכפייה, וסעיפים 33 ו-53 לאמנה אוסרים על ענישה קולקטיבית של האוכלוסייה האזרחית. הפרות של חובות אלה נחשבת לפשע מלחמה.

47. סעיף 49 לאמנת ג'נבה הרביעית קובע חובה כי בכל מקרה של פינוי לשמירה על אזרחים, יהא זה זמני בלבד ותוך כדי הבטחת תנאי מחיה נאותים. ללא ספק, הריסת הבתים מלמדת כי ההעברה הכפויה איננה זמנית, איננה לשמירה על האזרחים והיא נעשית תוך כדי אדישות, במקרה בטוב, לתנאי מחייתם של התושבים. בהקשר זה, בעניין Naletilić & Martinović, קבע בית הדין הפלילי בעניין יוגוסלביה (ICTY) כי אינדיקציה לכך כי העקירה בכפייה הינה בניגוד לדין הבינלאומי היא ביצוע פעולות שמסכלות את האפשרות של המוגנים לחזור, כגון פגיעה נרחבת בבתי מגורים (ראו: Prosecutor v Naletilić & Martinović (Trial Chamber Judgment), ICTY-98-34-T (31 March 2003) §§ 512–571).

על יסוד כל האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד להורות על מתן צו ארעי, צו ביניים וצו על תנאי כמפורט בפתח עתירה זו, וכן על קיום דיון דחוף בעתירה ולאחר מכן להפוך את הצו למוחלט ולחייב את המשיבים בהוצאות משפט.

סוהאד בשארה, עו"ד
ב"כ העותרים

חיפה, 2.7.2025